

Utdrag ur Lennart Samuelson (red.), *Bönder och bolsjeviker* (2007)

Tatiana Sorokina

Jordbrukets kollektivisering och elimineringen av kulakerna

En fallstudie av förhållandena i Centrala svartjordsområdet

HANDLINGAR UR RYSSLANDS statliga arkiv för ekonomi utgör en del av källmaterialet till dokumentserierna ”Den sovjetiska landsbygdens tragedi. Kollektiviseringen och elimineringen av kulakerna. 1927-39: Handlingar och material. 5 band” och ”Den sovjetiska landsbygden som den uppfattades av VTjK-OGPU-NKVD. 1918-39. Handlingar och material. 4 band”. De handlingar ur arkivet som medtagits i de nämnda utgåvorna bildar en sammanhängande helhet vid sidan av dokument från andra arkiv och urvalet har gjorts utgående från huvudtanken med publikationerna. Det specifika i handlingar från ett arkiv med ekonomisk inriktning är ändå bestämmande för dokumentens roll i antologierna i serien, nämligen att spegla den ekonomiska aspekten av myndigheternas verksamhet på landsbygden och av själva landsbygdens liv.

En analys av ämnena som berörs i de arkivhandlingar som upptagits i serien ”Den sovjetiska landsbygdens tragedi” visar att under perioden maj 1927-november 1929 (band 1) så var det dominerande ämnet spannmålsskörden och försörjningen med spannmål. Huvudtemat i handlingarna från tiden november 1929-december 1930 är genomförandet av den ”totala” kollektiviseringen och likvideringen av kulakerna. Detta ämne är det som är mest fullständigt representerat i dokumenten i serien både kvantitativt och kvalitativt. Den är också ämnet för denna artikel med det Centrala svartjordsområdet som exempel, då området är ett av de mest typiska för Rysslands utveckling på jordbruksområdet. Den fortsatta politiken för kollektivisering och likvidering av kulakerna och dess följder (ekonomiska, politiska och sociala) presenteras i de följande banden i serien, till exempel i band 3 (slutet av 1930-33) genom att man belyser beskattningen av bönderna och olika ekonomiska åtgärder (sådd, skörd, inkomstfördelning). Ett genomgående tema för alla de aktuella åren är böndernas reaktioner på den förda politiken.

Ett intressant komplement till handlingarna som publicerats i serien om historien kring kollektiviseringen och elimineringen av kulakerna är de handlingar från OGPU som upptagits i serien ”Den sovjetiska landsbygden som den uppfattades av VTjK-OGPU-NKVD...” Det har fallit sig så att en del av dessa dokument (rapporter i jordfrågan, informationsmaterial och promemorior) finns bevarade i det statliga arkivet för ekonomi (RGAE) där de också först upptäcktes av V.P. Danilov redan i början av 1960-talet. Man lyckades inte publicera materialet då, men när FSB:s arkiv öppnades i början av 1990-talet stod det klart att RGAE bara innehåller en mindre del av ett ofantligt material. Inte desto mindre är denna dokument-samling unik. Den består av ämnesmässiga urval som gjorts vid OGPU:s informationsenhet och ekonomiska enhet i jordbruks- och bondefrågor, material som OGPU sände till Folkkommisariatet för jordbruk (*Narkomzem*) för kännedom. Därefter skulle handlingarna förstöras eller returneras, vilket inte skedde. På handlingarna finns noteringar och understrykningar gjorda av personer som läst dem, vilket väsentligen ökar deras värde som källmaterial. Ämnen som kollektiviseringen, likvideringen av kulakerna, uppköpen av spannmål och kött och allmänhetens reaktioner på den förda politiken förekommer ständigt i dokumenten från OGPU.

Det Centrala svartjordsområdet (nedan CSO) är som nämnts ett av de mest representativa producerande¹ områdena i Ryssland, där befolkningen traditionellt sysslat med jordbruk.

¹ Det vill säga att området hörde till de områden som producerade jordbruksvaror, till skillnad från

Området ligger i den europeiska delen av Ryssland. Dess yta uppgick 1929-30 till 192 418 km² och landsbygdsbefolkningen uppgick till 10 306 891 personer av totalt 11 146 743 (enligt 1926 års folkräkning). I området (*oblast*) ingick 12 distrikt (*okrug*): Belgorod, Borisoglebsk, Voronezj, Jelets, Kozlov, Kursk, Lgov, Orjol, Ostrogozjsk, Rossosj, Saryj Oskol och Tambov. Områdets centralort var Voronezj stad.

Kollektiviseringen i CSO fram till december 1929

Centrala svartjordsområdet ansågs vara ett av de områden där kollektiviseringen mot slutet av 1928 varit som mest framgångsrik. Enligt en utredning gjord av landsbygdsenheten vid VKP(b):s Centralkommitté (CK) hade således antalet kollektivjordbruk (kolchoser) i Tambovguvernemetet ökat till mer än det dubbla eller med 210 % och enligt uppgifter från statistiska centralförvaltningen *TsSU* med 214%.²

Samtidigt noterades vissa kapitalistiska tendenser i relationerna mellan kolchoserna och de bönder som inte var medlemmar i kollektiven: ”I Tambov-guvernemetet noteras inte sällan fall där maskinbolagen förvandlas till sammanslutningar för exploatering. Det påpekas till exempel att i ett ”av de typiska maskinbolagen, nämligen ”Bonden” Nr 2, bestående av 6 tjänstemän, 7 välbärgade bönder och 20 mellanbönder och i besittning av jordbruksredskap, en traktor, såmaskiner, en traktorplog, tröskverk och andra redskap används i syfte att exploatera grannar som inte är medlemmar och att dessa samhälleligt ägda redskap nästan inte brukas på medlemmarnas åkrar; samtliga medlemmar i bolaget har egna hästar som man använder för att bruka sin mark”³.

I en rapport från sekreteraren i partiets områdeskommitté I.M. Vareikis till folkkommissarien för jordbruket Jakovlev daterad 15 december 1929 redovisas följande data för kollektiviseringsgraden i de olika distrikten i området: ”För närvarande är den genomsnittliga kollektiviseringsgraden för området 16,7 %; antalet bondgårdar som omfattas av kollektiviseringen i de enskilda distrikten framgår av följande procentsatser: Belgorod 16,7 %; Borisoglebsk 13,1 %; Jelets 8,7 %; Kursk 5,5 %; Kozlov 12,7 %; Orjol 11,4 % (anmärkning i handlingen: per 10 november 1929 har 30 % kollektiviserats); Ostrogozjsk 32 %; Lgov 62,4 %; Saryj Oskol 8,1 %; Rossosj 25 % (anmärkning i handlingen: per 10 november 1929 har 22 % kollektiviserats); Tambov 9,9 % och Usman 14,2 %”⁴

Uppgifter om kollektiviseringsgraden i räjongerna för varje distrikt finns även i en rapport sammanställd av Narkomzem, se tabell 1.

Hastigheten och tidsramarna för total kollektivisering

Åtgärder i syfte att genomföra den totala kollektiviseringen började vidtas omedelbart efter beslutet på partiets CK:s novemberplenium 1929. Genomförandet tog sig framförallt uttryck i en kraftig ökning av takten i kollektiviseringen. Hastigheten i genomförandet bestämdes av en speciell underkommission inom partiets CK som bildades i december 1929 tillsammans med en rad andra liknande organ för behandling av enskilda frågor i samband med den totala kollektiviseringen.⁵

konsumerande områden.

² *Tragedija sovetskoj derevni. Kollektivizatsija i raskulatjivanie. Dokumenty i materialy.* V 5 tt. T. 1. Maj 1927-nojabr 1929. Moskva, 1999. s. 403.

³ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.1. Moskva, 1999. s. 414.

⁴ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. Nojabr 1929-dekabr 1930. Moskva, 2000. s. 47.

⁵ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s.36-37.

TABELL 1. Kollektiviseringsgraden i räjongerna för varje distrikt enligt rapport sammanställd av Narkomzem med stöd av rapporter från sekreterarna i partiets distriktskommittéer per 15 december 1929.

Distrikt	Antal räjonger	Under 15%	15-30%	30-50%	50-70%	Över 70%
Belgorod	9	-	2	5		2
Borisoglebsk	13	4	3	4	•	2
Voronezj	15	7	4	3		
Jelets	20	14	4	2		
Kozlov	16	6	6	2	2	
Kursk						
Lgov	11		1	3		7
Orjol	16	6	5	2	3	
Ostrogozjsk	14	2	5	4		3
Tambov	17	6	6	3	2	
Rossosj	16	3	3	5	5	2
Saryj Oskol						
Området totalt	147	48	39	33	11	16
Procent av räjonger	100	32,6	26,5	22,4	7,7	10,8

Källa: *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 54.

På ett möte med underkommissionen den 14 december presenterade ordföranden Kaminskij följande plan för takten i kollektiviseringen i CSO: ”I CSO planerar vi att slutföra kollektiviseringen till hösten 1931, det vill säga i form av fyra kampanjer. Detsamma gäller Ural. I CSO ligger Lgov-distriktet (betodling), som redan är helt kollektiviserat. Tambovdistriktet är kollektiviserat till cirka 60 %. I CSO har vi för närvarande minst 15 distrikt som är totalt kollektiviserade. För CSO skulle man kunna lägga fast samma plan som för norra Kaukasus, men här håller vi nere takten något och bibehåller de fyra kampanjerna.”⁶ Samma tidsplan, d.v.s. hösten 1931, anges också i förslagen från Kaminskijs kommission till utkast till beslut från partiets CK rörande takten i kollektiviseringen och statliga stödåtgärder till uppbyggandet av kolchoserna.⁷ CSO hänfördes således till den andra gruppen av räjonger, där kollektiviseringen enligt den slutliga texten i nämnda beslut ”i stort sett kan slutföras hösten 1931, eller i varje fall våren 1932.”⁸

Av tabell 2 framgår att takten i kollektiviseringen ökade betydligt under 1929. Fram emot februari 1930 blir emellertid takten i processen verkligen astronomisk och går utom alla gränser.

TABELL 2. Takten i kollektiviseringen av CSO per i oktober enligt rapport från Vareikis.

	Antal gårdar	Yta	Procent
1927	32 513	169 070 ha	0,98 %
1928	67 669	351 885 ha	2,04 %
1929	254 215	1 322 544 ha	7,7%*

Källa: *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. S. 225.

* Enligt data från Allunionella förbundet av jordbrukskollektiv, *Kolchoztsentr*, var siffran 9 %.
Tragedija sovetskoj derevni... T.2. s. 364.

⁶ *Tragedija sovetskoj derevni*. T.2. s. 45.

⁷ *Tragedija sovetskoj derevni*. T.2. s. 46.

⁸ *Tragedija sovetskoj derevni*. T.2. s. 85.

Av en rapport från sekreteraren i partikommittén i CSO Vareikis till partiets CK daterad 18 februari 1930 och med stämpeln ”Brådskande. Hemligt” får vi veta: ”Av det totala antalet bondgårdar 3 301 515 i CSO (enligt siffror från TsSU per i mars 2 020 300⁹), och av den totala markarealen 17 168 000 ha som nyttjas i produktion har per 10 februari 1930 73,6% kollektiviserats.”¹⁰ Med hjälp av den tabell som finns i samma rapport kan man följa den ökande takten i kollektiviseringen för varje distrikt och för området som helhet från 10 januari till och med 10 februari: per 10 januari 33,7 %, per 20 januari 44,9 % (enligt data från Kolchoztsentr var 851 200 gårdar eller 40 % av det totala antalet kollektiviserade per 20 januari¹¹; per 1 februari 56,6 % och per 10 februari 73,6 %).¹²

”Av tabellen framgår, sammanfattar Vareikis, att några distrikt i stort sett slutfört den massomfattande kollektiviseringen. En del av distrikten närmar sig slutförandet av uppgiften. Den massiva verksamhet och den massomfattande kolchosrörelse som tagit fart i området i samband med kollektiviseringen går framåt i sådan takt att det finns all anledning att anta att den totala kollektiviseringen av området i stort sett kommer att vara slutförd till vårsåddkampanjen 1930”.¹³

I hans följande rapport till centrum sägs följande: ”Per 20 februari har i CSO 85,9 % av alla områdets bondgårdar (enligt data från Kolchoztsentr per 20 februari i 698 700, eller 79,4 %¹⁴) övergått till kolchoserna (en betydande del har dock ännu bara fattat beslutet). Detta innebär att mot slutet av februari kommer den första etappen av arbetet med en övergång till total kollektivisering att kunna anses som avslutad.”¹⁵

Enligt data från TsSU som redovisas av RSFSR:s Nakomez i en rapport om kollektiviseringens utfall i RSFSR per i mars 1930 har man i CSO organiserat 5 876 kolchozer (mot planens 5 860), planen hade således uppfyllts till 100,3 % (detta är ett genomsnitt, i exempel Uralområdet och Tatariska Autonoma Socialistiska Rådsrepubliken låg procenttalet för planuppfyllnaden över 200 % och i Kazakiska Autonoma Socialistiska Rådsrepubliken på över 300 %); antalet kollektiviserade gårdar var i 749 700 (mot planens 1 090 000), det vill säga planen hade uppfyllts till 160,5 %. Procentandelen kollektiviserade gårdar av det totala antalet var 86,6% (en av de högsta siffrorna för hela RSFSR).¹⁶

Här nådde den högt uppskrivade takten i masskollektiviseringen sin höjdpunkt. Efter publiceringen i Pravda den 2 mars av Stalins artikel ”Svindlar av framgångarna” och den 15 mars av partiets CK:s beslut ”Om kampen mot förvrängningar av partilinjerna inom kolchosrörelsen” sker inte bara en minskning av takten i kampanjen utan också en märkbar tillbakagång, det vill säga att gårdar som gått med i kollektivjordbruken redan innan den totala kollektiviseringen nu går ur igen.

Enligt siffror från Kolchoztsentr hade således per 20 mars 1930 1 684 gårdar i CSO gått in i kolchoserna, vilket utgjorde 78,8 % av det totala antalet; 1 april 1930 var siffran 831,9 (38,9 %). Totalt hade man enligt planen från Kolchoztsentr räknat med att kollektivisera 1 015 gårdar, vilket innebar att plan-uppfyllnaden var 47,4 %.¹⁷

⁹ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 289. Det är sannolikt fråga om ett misstag av Vareikis, fast skillnaden också kan bero på den förvaltningsreform som genomfördes 1930.

¹⁰ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 225.

¹¹ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 364.

¹² *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 226.

¹³ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 226.

¹⁴ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 364.

¹⁵ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 272.

¹⁶ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 289.

¹⁷ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 364.

Socialiseringen

Som Vareikis påpekar i sin rapport genomfördes socialiseringen av markarealerna ”utan särskilda svårigheter”.¹⁸ Enligt data från RSFSR:s Narkomzem per 1 mars 1930 var av den totala arealen åkermark 12 686 000 ha 11 826 000 socialiserade vilket innebar att andelen socialiserad areal uppgick till 93,2 % och var en av de högsta för hela RSFSR.¹⁹

TABELL 3. Utvecklingen av boskapsbeståndet i CSO enligt data från handelsenheten per 10 januari 1930.

	Större hornboskap	Får	Svin
Våren 1928	3 618 900	8 722 900	1 714 800
<i>Procentandel</i>	100 %	100 %	100 %
Våren 1929	3 286 800	8 301 000	846 200
<i>Andel av föregående år</i>	91%	95 %	49 %
Hösten 1929	2 244 000	4 177 000	383 000
<i>Andel av föregående år</i>	68 %	50 %	45 %
I februari 1930	1 685 000	2 772 000	125 000
<i>Andel av våren 1929</i>	51 %	33 %	14 %

Källa: *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 228.

En betydligt svårare uppgift var socialiseringen av boskapen, en åtgärd som mötte allvarligt motstånd bland befolkningen och därför påpekas i rapporterna från fältet att ”denna verksamhet än så länge ligger långt efter takten i själva kollektiviseringen”. Enligt data i en enkätundersökning från centrala statistikmyndigheten TsSU var på hösten 1929 817 500 djur socialiserade, vilket motsvarade 69,4 % av det totala boskapsbeståndet i kolchoserna i CSO.²⁰

Boskapsbeståndet i CSO hade enligt data från handelsenheten per 10 januari 1930 utvecklats på följande sätt:

Som framgår av tabell 3 var minskningen av boskapsbeståndet katastrofal. Det var dessutom den produktiva boskapen (kor, svin och får) som slaktades i störst omfattning. Genomförandet av den totala kollektiviseringen kom bara att förstärka processen, något som i slutändan kom att påverka graden av socialisering av boskapen negativt och den blev lägre än hösten 1929. Detta framgår av siffror från områdets jordförvaltning gällande i februari 1930: av det totala beståndet arbetsdjur i de organiserade kolchoserna, som uppgick till 660 258 djur, var 310 951, eller 45,7 %, socialiserade.²¹ Per 20 februari hade 684 763 av totalt 1 069 188 arbetsdjur socialiserats, vilket utgjorde 64 %.²²

Socialiseringen av jordbruksredskap genomfördes till en början till 100 %. Redskapen uppsamlades som regel i speciellt avdelade lokaler. Men det var illa ställt med underhållet. Av totalt 2 604 traktorer som behövde repareras hade endast 644, eller 26,6 %, lagats 1 februari. Det viktigaste skälet var bristen på reservdelar där leveranserna per samma datum bara uppgick till 11 % av den planerade volymen.²³ Som en följd av detta hade 60-70 % av jordbruksredskapen socialiserats per den 20 februari.²⁴

¹⁸ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. S. 227.

¹⁹ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 290.

²⁰ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 290.

²¹ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 227.

²² *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. S. 274.

²³ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. S. 227.

²⁴ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 274.

Socialiseringen av utsädet: per i februari hade 2,6,2 % av de samhälleliga tillgångarna på utsäde insamlats och per 10 februari var siffran 56,7%. ”Vad gäller uppsamling av utsäde vidtog vi i början av januari åtgärder liknande de som används för spannmålsuppsamlingen. Detta gav omedelbart positiva resultat. Till våren kommer vi att ha insamlat alla tillgångar på utsäde”, rapporterade Vareikis till centrum.²⁵ I mars hade man samlat in socialiserat utsäde till 93,3 % av den totala areal som skulle besås.²⁶

För att beskriva omfattningen av socialiseringen i en konkret räjong där total kollektivisering genomfördes anför nedan följande data gällande räjongen Talov (i distriktet Borisoglebsk) per 16 januari: Graden av kollektivisering var som följer: gårdar 95,7%; mark 96%; jordbruksredskap 94%; hästar 60 %; hornboskap 49%; svin 30 %; får 22%; utsäde (kampanjens början) 13%. Det är siffror för en ledande räjong, i andra räjonger gick socialiseringen sämre.²⁷

Metoderna för total kollektivisering

Det faktum att de etablerade kolchoserna ”endast existerar på papperet, deras existens består i beslut” erkändes till och med av områdets politiska ledning som hade att praktiskt genomföra de beslut som fattades i centrum.²⁸

Å andra sidan utgjorde det som senare i partidirektiven skulle komma att kallas ”överdrifter och grova förvrängningar av partiets och regeringens politiska linje i frågor som rör kollektivisering” i själva verket inga undantag utan förekom tvärtom i massiv omfattning. Här om vittnar handlingar från OGPU.

”Besluten om kollektivisering fattades på allmänna möten med obetydliga antal närvarande men protokollfördes sedan som enhälliga beslut”. Sin mest massiva omfattning fick detta i distriktet Usman. I räjongen Anna arresterades till exempel hela grupper bönder som vägrat skriva in sig i kolchoserna. På 12 dagar arresterades 144 personer, av dem var 80 % mellan- och fattigbönder. Bland de arresterade fanns också kvinnor och spädbarn. Med sådana metoder ”kollektiviserades” räjongen på 10 dagar till 82,4%.²⁹

Resolutionerna om att organisera kolchoser togs under påtryckningar från lokala funktionärer. På ett möte kunde till exempel en fråga för omröstning formuleras på följande sätt: ”Vem är emot sovjetmakten och dess åtgärder, upp med handen”.³⁰

I byn Iljinka i Kurskdistriktet besvarade den befullmäktigade representanten böndernas fråga: ”Är det frivilligt eller obligatoriskt att gå med i kolchozen?” med orden: ”Det är frivilligt och obligatoriskt och den som inte går med kommer vi att förvisa till Archangelskguvernemet eller till Santa Helena”.

Till byn Chvosjtjevatskoje i Volokonovräjongen i distriktet Ostrogozjsk anlände en grupp efter den misslyckade kollektiviseringen och arresterade dem som vägrat gå med i kolchosen. Bland de arresterade fanns en hemför-lovad soldat ur Röda Armén och fattigbonde som anhölls då han förklarar: ”Jag är beredd att dö för Sovjetmakten men nu får ni arkebusera mig, om jag inte vet vad kollektivisering är för något så tänker jag inte gå med i något kollektiv”.³¹

I byarna Deriavnoje och Pustyni i Davydovoräjongen i distriktet Ostrogozjsk genomfördes kollektiviseringen på följande sätt. Den lokala ledningen satte upp ett anslag i fyra exemplar: i byrådens lokaler, på kooperativet, i den lokala biståndskommittén och på bondstugornas dörrar

²⁵ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 227.

²⁶ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 273.

²⁷ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 228.

²⁸ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 272.

²⁹ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 245.

³⁰ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 245.

³¹ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. S. 246.

med följande lydelse: ”Tillkännagivande. Härmed underrättas medborgarna i byarna Deriavnoje och Pustyni att med stöd av ett beslut i räjongens exekutivkommitté och VKP(b):s räjongkommitté skall hela befolkningen i byarna Deriavnoje och Pustyni anses som medlemmar i kolchosen. Inom tre dagar skall ansökan inlämnas till styrelsen. Inom tre dagar räknat från den 21 februari. Vid vägran skall skäl uppges. För exekutivkommitténs befullmäktigade ombud Popov. Kolchosordföranden Salnev.”³²

Följder av den totala kollektiviseringen

Ett resultat av den massomfattande kollektiviseringen blev större kolchoser och en förändring av proportionerna mellan olika former av kollektivjordbruk. i oktober 1929 var den genomsnittliga markarealen i en kolchos i CSO 246 ha, 10 januari 1930 var den 951 ha, i februari 1930 1107 ha och 10 februari 1950 ha.³³

En annan följd av den totala kollektiviseringen blev att jordbruksartellen kom att bli den totalt dominerande bland övriga former av kolchoser. Per 10 januari fanns i området 4 % kommuner, 27 % jordbruksarteller, och 68,6 % bolag för gemensamt brukande av jorden. De tidigare organiserade bolagen övergick nu till den ordning som gällde för jordbruksartellen. Sammansättningen på kollektivjordbruken i distriktet Kozlov 1 februari 1930 var typisk för CSO: ”Jordbruksbolag 41%, arteller 56 % och kommuner 3 %.”³⁴

Även om det var möjligt att genomföra kampanjen för massomfattande kollektivisering ”på papperet” och med hjälp av repressiva åtgärder så gick det ändå inte att lösa jordbrukets löpande problem med sådana metoder. Den totala kollektiviseringen fick negativa följder för såningskampanjen. I en rapport från Vareikis till Narkomzem daterad 2 mars 1930 meddelas: ”Denna höga takt i kollektiviseringsrörelsen har skapat en rad praktiska svårigheter för oss när det gäller förberedelserna inför såningskampanjen... Förra året hade vi mindre svårigheter med att förbereda såningskampanjen trots att vi inte hade lika goda förutsättningar att utvidga den sådda arealen som i år, tack vare att vi övergått till kolchoser ...”. Jordbrukstekniska aktiviteter, som att säkerställa ett minimum nödvändiga kunskaper om jordbruk, rening av utsäde, övergång till växelbruk, ökning av den sådda arealen, införandet av mer intensiva tekniska grödor, ökning av sådden av rotfrukter, sådd av sockerbeta och solros gick ständigt om intet, därför att ”de nya kolchoserna står inför en hel rad mycket stora och absolut trängande uppgifter som uppkommit i samband med, organiseringen av själva kolchosen”.³⁵

Särskilt svåra blev följderna av socialiseringen av boskap, som mötte förbittrat motstånd bland befolkningen. Det tog sig uttryck i omfattande försäljning och masslakt av boskapen. Som en följd av detta, rapporterar OGPU:s informationsenhet i januari 1930, ”har vissa räjonger i CSO blivit av med 60 % av arbetsdjuren och större boskap (räjongen Novyj Oskol i Novyj Oskoldistriktet m.fl.). I distriktet Kursk och Saryj Oskol förekommer massomfattande försäljning och slakt av småboskap (får, svin och mindre hornboskap). I vissa räjonger använder man sig av nedsaltning av kött i större skala för privat bruk, varvid man även saltar hästkött, huvudsakligen ungföl (Gorsjetjnojerräjongen i distriktet Saryj Oskol). I vissa animalieproducerande bolag saltas köttet (hästkött) i sådana mängder att man matar svinen med det.”³⁶ Den omfattande försäljningen av arbetsdjur minskade kraftigt tillgången på dragdjur inför såningskampanjen.

Socialiseringen av jordbruksredskap fick återverkan på försäljningen av redskap och detta inte alls beroende på bristande behov av redskap utan på grund av den rådande situationen: ”den

³² *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 277.

³³ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 226.

³⁴ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 226.

³⁵ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 272.

³⁶ *Sovetskaja derevnja glazami VTjK-OGPU-NKVD. 1918-1939. Dokumenty i materialy.* V 4-ch tt. T.3. 1930-1934. Kn.1, 1930-1931 gg. Moskva 2003. s. 74.

enskilde bonden har gått in i kolchosen och därmed köper han inte längre jordbruksredskap som privatbonde, men kolchosen finns ofta bara på papperet, har inga som helst medel, känner inte till vilka jordbruksredskap den har och tar inte hänsyn till hur många ytterligare den skulle behöva införskaffa.”³⁷ Detta innebar också ett hot mot de arbeten som behövde utföras på fälten.

Bland de allvarliga följderna av den massiva kollektiviseringen fanns också den minskade andelen varuekonomi inom jordbruket. Detta påpekade Vareikis i en av sina rapporter (daterad 2 mars 1930) och kopplade detta direkt till kollektiviseringen: ”Under de senaste två månaderna har det skett en kraftig minskning av antalet jordbruksprodukter på marknaden... Denna nedgång för varuekonomin sammanhänger med övergången till kolchoserna. Kolchoserna har i en rad fall ökat konsumtionen av mjölk och ägg och förbjuder medlemmarna att sälja sina överskottsprodukter på marknaden. Kampen mot rovgirig konsumtion och utförsäljning av boskap från vissa bönders sida innan de går med i kolchoserna förvandlas mycket ofta till totalförbud för kolchosmedlemmar och hela kolchoser att avyttra alla slag av produktiv boskap. Detta skapar betydande spänning på marknaden, då Kooperationens försörjning av konsumenten är uppenbart otillräcklig och då Kooperationen överhuvudtaget på grund av sina resurser inte är i stånd att försörja konsumenterna med alla varor.”³⁸

Vareikis ansåg att det enda sättet att lösa problemet var kontraktering. Tyvärr infriades inte hans förväntningar. Under rådande betingelser gick kontrakteringen ytterst trögt (i CSO hade kontraktering per 25 februari bara genomförts till 32 %).³⁹ Även resultaten av kontrakteringen på säningsarbetet visade sig otillfredsställande. I en rad räjonger hade de organisationer som erbjöd kontrakt ännu inte fullföljt sina åtaganden från året innan vad gäller förskottsbetalningar till allmänheten, leverans av foder och industrivaror till sina kontraktspartners, vilket undergrävde befolkningens tilltro till avtalen. I en rapport från OGPU:s informationsenhet citeras följande uttalanden från bönder i Borisoglebskdistriktet: ”Myndigheterna fullgör inte sina förpliktelser enligt avtalen”, ”Vi skriver gärna kontrakt på vårt säningsarbete men myndigheterna lurar oss, förra året lovade man att ge oss olja i utbyte mot solrosor men de höll inte sitt löfte”.⁴⁰

Den mest fruktansvärda konsekvensen av allt det ovan beskrivna tillsammans med spannmålsuppköpen blev svält bland bondebefolkningen i området under våren 1930. I en rapport från OGPU:s informationsenhet om läget per 19 maj 1930 meddelas: ”Bristen på spannmål, företrädesvis hos de fattigaste bönderna, märks i alla distrikt i området. Mest akut är situationen i Ostrogozjskdistriktet, där i vissa räjonger (som Vejdelevka) 60 % av befolkningen är i stort behov av bröd. Ute i vissa byar i Morsjanskräjongen i Tambovdistriktet har 40 % av befolkningen behov av livsmedelshjälp. I samtliga distrikt förekommer fall där man äter surrogat och tillsätter dem till bröd. Det förekommer fall av sjukdom på grund av brödbrist och undernäring. På sjukhuset i Morsjansk ligger 33 personer som insjuknat på grund av undernäring.”⁴¹

”Likvideringen av kulakerna”

Likvideringen av kulakerna omfattade konfiskering av jord och egendom med följande förvisning från hemorten. Kampanjen inleddes i massiv skala i området ungefär från februari i samtliga distrikt. Så dags hade CSO redan övergått till total kollektivisering,⁴² Preliminära data om likvideringen av kulakerna inrapporterades från området till Narkomzem 2 mars: ”I

³⁷ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. S. 273.

³⁸ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 275.

³⁹ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. a. 275.

⁴⁰ *Sovetskaja derevnja glazami VTjK-OGPU-NKVD...* T.3. Kn.1. Moskva, 2003. s. 406.

⁴¹ *Sovetskaja derevnja glazami VTjK-OGPU-NKVD...* T.3. Kn.1. Moskva, 2003. s. 356.

⁴² *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 229.

CSO har 53 595 kulakhushåll avkulakiserats. Av dessa är 12 155 hushåll av kategori 1 (i 9 distrikt), 11 401 hushåll av kategori 2, det vill säga sådana som skall förvisas från CSO (i 9 distrikt av totalt 12 i området); 21 388 hushåll av kategori 3, det vill säga sådana som skall omlokaliseras inom distrikten, räjongerna och byarna (8 distrikt).⁴³ För övriga fyra distrikt torde man således kunna räkna med minst ytterligare 10 000 hushåll.

Produktionsmedel och annan egendom har beslagtogs från kulakhushåll i de 9 distrikten till ett värde av 13 313 000 rubel. I detta avseende märks enorma skillnader: i till exempel Usmandistriktet uppgår värdet på sådan egendom till endast 727 000 rubel, medan värdet i Ostrogozjskdistriktet är 3 miljoner rubel. Detta beror sannolikt på att det saknas redovisning och på att vissa distrikt ännu inte på allvar tagit itu med arbetet.

Per 25 februari i år har totalt från området förvisats och förflyttats till Norra distriktet i 286 familjer om totalt 7 134 personer. Av dem är 2 235 män, 2 262 kvinnor och 2 827 barn.⁴⁴ Förvisningarna från området (till Archangelsk och Sibirien) går jämförelsevis lugnt och utan några som helst excesser.⁴⁵

Exemplet Borisoglebskdistriktet ger en typisk bild av ett enstaka distrikt: per 10 februari hade 85 % av hushållen och åkermarken i distriktet kollektiviserats, 35 000 hästar och 10 000 kor hade socialiserats och dessutom hade enligt ofullständiga uppgifter 2 766 hushåll, eller i genomsnitt 2,3%, i 10 av distriktets räjonger rensats från kulaker och 1 145 hus, 554 magasin, 64 fabriker, i 746 hästar, 1 870 kor, 4 000 småboskap och 383 ton brödsäd tagits i beslag och överlämnats till kolchoserna. I Ostrogozjskdistriktet hade man under perioden 1-8 februari uppdagat 7 825 kulakhushåll som skulle likvideras. Under samma dagar hade 5 636 hushåll avkulakiserats. Distriktet var kollektiviserat till 98 %.⁴⁶

Som regel efterlevdes inte direktiven om partiell konfiskering av endast produktionsmedlen hos de kulaker som förvisades från kolchoserna i samband med kampanjen. Den redan nämnde Vareikis vittnar om följande: ”Nästan överallt sker en total konfiskering och inte bara av produktionsmedel utan även av all övrig egendom. Det har förekommit massor av överdrifter som drabbat mellanbönder, kommunister, arbetare, intellektuella på landbygden, lärare och andra. Fattigbönderna försöker vanligtvis göra den kontingent som skall avkulakiseras så stor som möjligt, eftersom de förstås har ett materiellt intresse av detta... Kulakerna har likviderats helt och hållet; med några få undantag låter man dem inte behålla ens ett minimum för förvärvsverksamhet. Det är nu därför i högsta grad svårt att i ekonomiskt avseende installera dem på nya marker.”⁴⁷ Det vill säga att i samband med den massiva kollektiviseringen förflyttades för det mesta inte hushållen utan familjerna, det vill säga ren arbetskraft, men utan produktionsmedel och till och med utan egendom. Den tragedi som drabbade dessa förvisade likviderade kulaker är ämne för separat forskning.

Böndernas reaktion på total kollektivisering och likvidering av kulakerna

Man kan följa böndernas reaktion på den totala kollektiviseringen och likvideringen av kulakerna via de rapporter om stämningssläget på landsbygden som sammanställdes vid OGPU, via pressorganens redaktioner som till exempel Pravda, och andra liknande källor. Som regel samlade de in negativ information. Böndernas reaktioner var självfallet inte entydigt negativa. Många fattigbönder hade som nämnts ovan ett materiellt intresse av

⁴³ De som utsattes för avkulakisering indelades i tre kategorier: de som tillhörde kategori ett arkebuserades eller skickades till koncentrationsläger, kategori två förvisades till avlägsna områden i Sovjetunionen eller inom distriktet till dess mer avlägsna delar, och kategori tre tvångsförflyttades till nya områden inom sin egen räjong. Om detta, se *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 126-127.

⁴⁴ De uppgivna siffrorna ger en totalsumma på 7 324 personer.

⁴⁵ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 275-276.

⁴⁶ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 229.

⁴⁷ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 276.

likvideringen av kulakerna och många trodde uppriktigt på att det som pågick gjordes i deras intresse.

I en rapport från Vareikis daterad 18 februari meddelas: ”Avkulakiseringen genomförs med aktivt deltagande från fattigbönderna, i en rad räjonger även från mellanbönderna. De fattiga bönderna går i stora grupper tillsammans med kommissionerna till kulakernas gårdar och beslagtar egendom. På nätterna står de på eget initiativ vakt på vägarna vid utfarterna från byarna i syfte att gripa flyende kulaker och på stormötena fattar de beslut som kräver omedelbar förvisning från området av särskilt oförbätterliga kulaker.

Toppskiktet bland mellanbönderna förhåller sig med viss vaksamhet till avkulakiseringen och fruktar att man efter kulakerna ska ”behandla dem på samma sätt”. Sådana farhågor framförs särskilt i de byar där kulakerna bedriver sin agitation och säger: ”Snart kommer de att plundra mellanbonden också”. Kulakerna säger: ”Dom likviderar oss och sedan tar de itu med mellanbonden.”⁴⁸

Samtidigt framkallade det som pågick en så kraftig protestvåg hos en stor del av bönderna att det blev ett av huvudskälen till den korrigerande av ledningens politiska kurs som följde efter publiceringen den 2 mars av Stalins redan nämnda artikel. I artikeln lades hela skulden för ”överdrifterna” på de lokala funktionärerna. Här kan den bedömning som en bonde och aktivist inom kolchosrörelsen gör av myndigheternas politik vara av intresse: ”För att genomföra den totala kollektiviseringen vidtogs verkligen tvångsåtgärder och det förekom hot mot befolkningen. Det var den situation som rådde på landsbygden när VKP(b):s direktiv och kamrat Stalins artikel om frivilligheten blev kända. Bönderna fick nu intrycket att inget hotade deras individuella ekonomiska verksamhet och man har börjat lämna kolchoserna. Av 200 gårdar kvarstår endast 30, kanske ännu färre. Under ett ofantligt arbete sätter vi upp kolchoserna och med ett penndrag har Stalin upplöst dem igen och stå står vi här med vår spillda mjölk. Ni känner utmärkt väl till att det bara var via tvång som större delen av bönderna anslöt sig, varför slå blå dunster i ögonen på folk? Om den ska ske frivilligt så har kollektiviseringen misslyckats och alla använda medel är bortkastade.” (Ur ett brev från bonden Kozin i byn Kamenka i Tambovdistriktet till tidningen Pravda).⁴⁹

Formerna för böndernas protester mot kollektiviseringen och likvideringen av kulakerna

Den ”fredligaste” formen av protest var vägran att gå med i kolchosen och agitation mot kolchoserna, där huvudmotivet var tanken att ”kollektiviseringen bara är ett nytt dagsverkesystem och ett sätt att dra bönderna vid näsan”.⁵⁰

Inte sällan förekom att kommunister från byarna och medlemmar i ungdomsförbundet offentligt talade emot kolchoserna och vägrade att gå med i kollektiven. Detta styrks av nedan anförda uttalanden och fakta ur en rapport från OGPU:s informationsenhet baserad på material per i februari 1930. ”Kolchoserna är ett fördärv för bönderna, kloka kommunister accepterar inte att organisera kolchoser; de kommunister som agiterar för att man ska skapa kollektiv borde slängas i en ravín så att de inte kan skrämna folk” (uttalande från en medlem i VKP(b) från byn Iznoskovo i Lgovdistriktet).

”De försöker dra oss in i kolchosen och arbetarna har för avsikt att bygga socialismen på vår rygg, men själva går de inte med i kolchosen, vi måste göra en ny revolution” (uttalande från en kandidatmedlem i VKP(b) i Rovenkiräjongen i Rossosj-distriktet).

”I byn Teleljud i Drjazgino-räjongen, Usmandistriktet, har 10 partimedlemmar och 13 medlemmar i ungdomsförbundet kategoriskt vägrat att gå med i den lokala jordbruksartellen.

⁴⁸ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 229.

⁴⁹ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 460.

⁵⁰ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 247.

Något liknande har hänt i byråden i Karamysjevskoje, Sosjkovskoje och Krivenskoje. I byn Glusjkovo i Lgovdistriktet har 10 kommunister och medlemmar i ungdomsförbundet ansökt om utträde från kolchozen "Kultura".⁵¹

En högre form av protest var uppmaningarna till organiserade aktioner riktade mot sovjetmakten: "Om alla bönder vore organiserade så blev det inga kolchoser, om bönderna är ståndaktiga så finns det ingenting myndigheterna kan göra" (uttalande av en bonde i byn Tankovo i Kozlovdistriktet).⁵²

Den omfattande utförsäljningen och masslakten av boskap kan också ses som en form av protest. Organ inom OGPU noterade att detta beteende kunde ses "inte bara från kulakernas sida utan också den stora massan bönder, inklusive kolchosmedlemmar, ibland även från medlemmar i styrelser och till och med partimedlemmar", till exempel i Ostrogozjskdistriktet: "I byn Rozdzjestvenskoje fanns före kollektiviseringen 76 större hornboskap, 715 får och 104 svin. Nu (1 februari 1930) återstår 11 större hornboskap, 195 får och 9 svin.

I byn Drakino i Davydovskojeräjongen har beståndet större hornboskap på grund av kollektiviseringen minskat med 50 djur, hästarna med 107 och fåren med 1000 djur. Ungdjur och svin är helt utrotade".⁵³

"I distriktet Kozlov har boskapshjordarna i vissa byar reducerats med 70 %".

"Distriktet Lgov: I byn Pogodino i Dmitrijevskoje-räjongen har bönderna inför den förestående socialiseringen av boskapen slaktat 600 av 800 djur. I samma by förklarade en mellanbonde sedan han slaktat sina sista hönor: "Jag slaktar hellre alltihop än lämnar något till kolchosen".⁵⁴

En viktig form av protest blev böndernas massutträde ur kolchoserna i de områden där det förekom total kollektivisering. Så lämnade till exempel upp till 70 % av bönderna kolchozen "Gigant" i Prochorovoräjongen i distriktet Belgorod. Kolchosens areal som tidigare uppgått till 15 000 ha minskade till 6 000 ha och jordbruksartellen "Den nya vägen" (i samma räjong), som tidigare omfattat 60 gårdar, innehöll bara 18 gårdar efter ett massivt utträde; i en kolchos uppkallad efter Vorosjilov återstod bara 100 gårdar av 218 o.s.v. OGPU noterade att massutträde från kolchoserna förekom i nästan alla distrikt i CSO.⁵⁵

Till spontana former av aktivt motstånd kan man hänföra de allt oftare förekommande fallen av hot, misshandel av kolchosmedlemmar, anlagda bränder i kolchosernas egendom, etc. Av de av OGPU under januari registrerade totalt 54 terroråden i CSO (uppgifterna är inte fullständiga) var 23 riktade mot kollektiviseringen, däribland i mord, i person skadad, 2 fall av misshandel och 19 mordbränder".⁵⁶

En organiserad form av motstånd var böndernas massaktioner. Enligt uppgifter från OGPU i CSO "genomfördes under perioden från januari till mitten av december 1929 94 massaktioner i området med ett totalt antal deltagande på 33 221 personer. Av dessa 94 aktioner genomfördes 51 med anledning av stängning av kyrkor, 28 i samband med insamling av spannmål, 8 i samband med lantmäteriverksamhet och endast 4 med anledning av kollektiviseringen. Under perioden från december 1929 till den 14 februari 1930 registrerades i området 38 massaktioner med totalt 25 170 personer inblandade. Den dominerande andelen aktioner genomfördes med anledning av kollektiviseringen och likvideringen av kulakerna och bara i distriktet Ostrogozjsk inträffade mellan den 12 januari och 14 februari 16 massaktioner

⁵¹ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 242.

⁵² *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 248.

⁵³ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 247.

⁵⁴ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 247.

⁵⁵ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 245.

⁵⁶ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 249.

genomförda av kulaker, där kulakerna med användande olika typer av provokativa metoder, åtgärder och medel lyckades dra med en del av mellanbönderna och till och med fattigbönder, särskilt kvinnor. På enstaka orter uppgick de deltagande folkmassorna till två tusen personer eller fler. En del av aktionerna hade till hälften karaktären av uppror. Aktionerna planerades i förväg, man skapade ett slags staber för att leda manifestationerna och folkmassan beväpnades med högafflar, yxor och pålar, i enstaka fall förekom avsågade gevär och jaktvapen: I en by hängde man ut en svart fana med texten ”Ner med kolchoserna, leve världsrevolutionen!” (*Nizjnij Ikorets*), eller paroller som: ”Sovjetmakt, men utan kolchoser”, ”Vi är för Sovjetmakten men mot kommunisterna”, ”Återlämna alla böter som tagits från kulakerna och all konfiskerad egendom!”.⁵⁷

I aktionerna deltog cirka 17 000 personer. Myndigheterna vidtog beslutsamma åtgärder för att slå ner dem, bland annat satte man i distriktet Ostrogozjsk in väpnad trupp.

Massrörelsen riktad mot kolchoserna kom också att omfatta distriktet Kozlov: på böndernas stormöten antogs paroller som: ”För Sovjetakten men mot kolchoserna!”, ”Mot kommunisterna!”, ”Rör inte kyrkan!”, ”Frige de arresterade!” och ”Låt kulakerna återvända!”

En rad massaktioner i området berodde på livsmedelsbristen då bönderna på våren 1930 stod utan brödsäd efter alla åtgärder som vidtagits för att åstadkomma total kollektivisering, bland annat tvångsinsamling av spannmål för att bygga upp kolchosernas förråd av utsäde och efter insamling av spannmålsskörden på hösten 1929. I en rapport från OGPU:s informationsenhet om svårigheterna i livsmedelsförsörjningen 19 maj 1930 meddelades från CSO:

”I en rad distrikt förekommer fall av kollektiva krav från fattigbönder och mindre bemedlade mellanbönder på hjälp med livsmedel. Kraven åtföljs av hot: ”Om ni inte ger oss bröd kommer vi att plundra utsädesförrådet”. Egenmäktig utdelning av utsädesförråd och andra spannmålmagasin, massaktioner riktade mot utförsel av utbytesförråd från lokala magasin har på en rad orter fått stor omfattning. I dessa aktioner deltar huvudsakligen kvinnor... Under tiden från 25 april till 10 maj har i området registrerats 12 massaktioner med anledning av problemen i livsmedelsförsörjningen med upp till 1 448 deltagare.”⁵⁸

I byn Karajesjnikovo i Olchovatskoje-räjongen i distriktet Rossosj ”tågade en skara kvinnor om 150 personer till byggnaden där kolchosens styrelse sitter och krävde att få brödsäd. Styrelsen flydde. Folkmassan försökte misshandla ett antal aktivister. På godset Berestovij i Olchovatskoje-räjongen slog en folkmassa på 300 personer, företrädesvis kvinnor, sönder ett förråd med utsäde och lade beslag på 300 pud; det hördes rop som: ’Hit med bröd, ner med kommunen!’ I folkmassan fanns också ett antal kulaker som krävde att få tillbaka sin egendom”.⁵⁹

Ett annat vittnesmål finns i en notis från ställföreträdande chefen för områdets arbetar- och bondeinspektion till Pravdas redaktion om ett uppror bland bönderna i byn Pravaja Chava i CSO 7 juli 1930:

Upproret leddes av kulaker

Med anledning av nyheten om att 5 personer dödats i byn Pravaja Chava meddelas följande med stöd av utredningsmaterialet: 31 mars började en folkhop om ett par hundra personer ledda av kulaker att egenmäktigt dela ut utsädesförrådet och demolera kolchosens styrelsebyggnad.

1 april anlände en trupp om 45 man ur GPU till byn. Lokala funktionärers försök att övertala folkmassan att skingras blev resultatlösa. Folkmassan växte, grupper av bönder från närbelägna byar anlände och på grund av den allt intensivare kulakagitationen ökade hela tiden upphetsningen.

⁵⁷ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 230.

⁵⁸ *Sovetskaja derevnja glazami VTjK-OGPU-NKVD...* T.3.Kn.1. Moskva, 2003. s. 356.

⁵⁹ *Sovetskaja derevnja glazami VTjK-OGPU-NKVD...* T.3.Kn.1.Moskva, 2003. s. 357.

En grupp soldater ur Röda Armén om 10 man omringades av folkhopen som leddes av ett antal kulaker och man hotade att avvärpa och döda soldaterna, vilket tvingade gruppen att efter ett antal varningsskott öppna eld mot vissa delar av folkmassan.

Resultatet blev 5 döda och 3 sårade; därefter skingrades folkhopen. Kropparna fördes till sjukhus (i byn Rozjdestvenskaja Chava) och begravdes senare på begravningsplatsen vid sjukhuset.

Händelsen har omedelbart grundligt utretts av OGPU och av en specialkommission som skickades från distriktet. Utredningsmaterialet finns för närvarande på GPU och hos åklagarmyndigheten.

Vi utreder för närvarande ytterligare en notis om hur kulaker lyckats nästla sig in i kommissionen.

CSO, stf chef för Arbets- och bondeinspektionen.⁶⁰

Det är obefogat att i detta fall tala om ett bondeuppror då det framgår av rapporten att bönderna var obehäpnade och termen ”uppror” används av befattningshavaren för att berättiga de hårda metoder som användes mot folkmassan.

I stort sett kan konstateras att det aldrig kom till något regelrätt uppror i CSO trots att ett antal massaktioner var på gränsen till att övergå i uppror, eller ”hade karaktären av uppror”, enligt OGPU:s egen definition.

Avslutning

Efter publiceringen av Stalins artikel ”Svindel av framgångarna” och besluten från VKP(b):s CK den 10 och 14 mars 1930 avbröts inte kollektiviseringen eller likvideringen av kulakerna men man vidtog åtgärder för att något mildra den förda politiken: det gavs anvisningar om att man skulle upphöra med tvångsvis kollektivisering; man skulle vidare för en viss tid, nämligen under säningsperioden, inte genomföra vidare tvångsförflyttning av kulakhushåll av kategori tre. Den massiva tvångsförflyttningen av före detta kulaker upphörde faktiskt under sommaren 1930.⁶¹

TABELL 4. Genomsnittlig storlek hos kolchoser i CSO under åren 1928-30.

	1928	1929	1930
Antal hushåll per kolchos	14,4	20,4	65,4
Sådd areal per kolchos	39,6 ha	58 ha	295,6 ha
Värde på viktigare produktionsmedel	2 925 rubel/ kolchos	3 938,8 rubel/ kolchos	10 900 rubel/ kolchos

* *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 505.

Bland resultaten av kollektiviseringen fram emot sommaren 1930 som sammanställdes av Sovjetunionens Narkomzem, Kolchozsentr och statistiksektionen inom Sovjetunionens planeringsorgan Gosplan inför partiets 16 kongress uppgavs att andelen kollektiviserade bondehushåll i CSO 1929 uppgick till 3,2 % och 1930 till 15,1%; takten i kollektiviseringen ökade under 1930 med 4,7 gånger. Antalet räjonger som uppvisade en total kollektivisering var 6 och där uppgick andelen kollektiviserade hushåll till 84,3%.

Procentandelen kollektiviserad höst- och vårsådd i relation till hela säningsvolymen var 1930 17,6 % (2 % under 1929).⁶²

Fördelningen av kollektiviserade hushåll var följande fram emot sommaren 1930: bolagen för gemensam bearbetning av jorden utgjorde 8%, jordbruksartellerna svarade för 86% och kommunerna för 6%(som jämförelse var siffrorna för 1928 74,6, 18,9 respektive 6,5%).

Ökningen av den genomsnittliga storleken på kolchoserna framgår av tabell 4.

⁶⁰ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 238.

⁶¹ *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 22.

⁶² *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 503, 507.

Data kompletteras av uppgifter från Såningsbyrå vid Sovjetunionens Narkomzem om genomförandet av kollektiviseringen i Sovjetunionen under perioden i januari till i augusti 1930, som redovisas i tabell 5.

Man noterar skillnaden i antalet hushåll per kolchos men man bör beakta att i den första tabellen anges det genomsnittliga antalet hushåll per kolchos som ett genomsnitt för halvåret medan samma data i den senare tabellen anges per ett konkret datum.

TABELL 5. Genomförande av kollektiviseringen 1930.

	20 JANUARI	10 MARS	20 JULI	1 AUGUSTI
Antal hushåll i distriktet våren 1929	2 138 300	-	-	
Antal kolchoser	6 000	5 600	5 600	5 600
Antal hushåll i kolchoserna	851 200	1 742 500	316 000	324 900
Antal hushåll per kolchos	141,9	311,2	57,4	58
Procentandel hushåll i kolchoserna	40%	81,5%	14,8%	15,2%
Antal socialiserade arbetsdjur i kolchoserna	195,6	876,4	201,3	195,3

Källa: *Tragedija sovetskoj derevni...* T.2. s. 572.

De anförda talen ligger långt ifrån de astronomiska siffrorna för perioden av total kollektivisering. Inte desto mindre hade ett slag riktats mot bönderna och tragedin var inte slut med detta. Kollektiviseringen fortsatte, liksom processen där man ”avslöjade” kulakhushåll och sedan likviderade dem. Visserligen avtog repressionen, men statens ekonomiska tryck på den enskilde bonden tilltog: beskattningen av individuella hushåll ökade, liksom de obligatoriska leveranserna av spannmål och kött. Tragedin som drabbat bönderna fortsatte.

Förkortningar

- VTjK Vserossijskaja tjrezvytjajna komissija po borbe s kontrevoljutsiej, spekuljatsiej i prestuplenijami po dolzjnosti (Allryska extraordinära kommissionen för kamp mot kontrarevolution, spekulation och brott begångna i tjänsten).
- OGPU Objedinjonnoje gosudarstvennoje polititjeskoje upravlenie (Sammanlagda statliga politiska förvaltningen)
- NKVD Narodnyj komissariat vnutrennich del (Folkkommissariatet för inrikes ärenden)
- Kolchoztsentr Vsesojuznyj sojuz selskochoziajstvennych kollektivov (Allunionella förbundet för jordbrukskollektiv)
- RSFSR Ryska Socialistiska Federativa Rådsrepubliken
- Gosplan Gosudarstvennaja planovaja komissija SSSR (Sovjetunionens plankommission).